

UDK 343.8

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2019-38-2-10-27>

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Івчук Ю.Ю., Нікітіна О.В., Івчук К.І.

DEVELOPMENT HISTORY AND CURRENT TRENDS OF THE PROBATION INSTITUTE IN UKRAINE

Ivchuk Yu.Yu., Nikitina O.V, Ivchuk K.I.

У зв'язку з приведенням національного законодавства до міжнародних стандартів, перед Україною постало завдання створення такого інструменту, за допомогою якого можливо було б застосування нових підходів до виконання покарань, здійснення нагляду за правопорушниками, надання психологічної допомоги та вирішення соціально-побутових проблем. Таким інструментом і став запроваджений в Україні інститут пробації. На сьогодні пробація є невід'ємним елементом систем кримінальної юстиції у європейських країнах, що в свою чергу позитивно сприяє забезпеченню безпеки суспільства та справедливому відправленню правосуддя.

Стаття присвячена історії становлення та сучасним тенденціям функціонування інституту пробації. У статті проаналізовано міжнародно-правовий досвід пробації таких країн як США, Великобританія, Швеції, Данії, Нідерландів; досліджено особливості національної моделі пробації та надано пропозиції щодо удосконалення вітчизняного законодавства; визначена можливість імплементації норм міжнародного права з питань функціонування інституту пробації до законодавства України. Авторками проаналізовані різні точки зору вчених щодо визначення поняття ресоціалізації.

Розглянуті окремі аспекти застосування пробації в умовах збройного конфлікту, зокрема, зазначено, що особи, які звільнилися з місць позбавлення волі на тимчасово непідконтрольній українській владі території стикаються з наступними проблемами: відсутність закріплення на законодавчому рівні питання зарахування строку відбування покарання; відсутність чіткого механізму відновлення документів задля можливості повернення на підконтрольну територію України; відсутність чіткої позиції відносно подальшої долі осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, які залишились на непідконтрольній території тощо, які є невирішеними і по цей час.

Ключові слова: пробація, досудова пробація, наглядова пробація, пенітенціарна пробація, ре соціалізація.

Постановка проблеми. Ознакою кожної правової демократичної держави є гуманне ставлення до громадян. Стаття 3 Конституції України закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Ці права є невід'ємними та їх реалізація не повинна залежати від наяв-

ного статусу людини в суспільстві та в державі. Але кожен громадянин повинен розуміти, що перетнув межу законності, в дію вступає принцип невідворотності кримінальної відповідальності і жоден злочин не залишиться поза увагою закону, а злочинець без адекватного покарання. Однак, слід заува-

жити, що кінцевою метою кримінальної відповідальності є не саме покарання правопорушника, а його виправлення.

Так, у Мінімальних стандартних правилах ООН відносно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) підкреслюється, що тюремне ув'язнення повинно розглядатися, як крайній захід та наголошується на застосуванні альтернативних тюремному ув'язненню мір покарання [2]. Застосування альтернативних позбавленню волі видів покарання надало б можливість, з одного боку, уникнути переповнення місць позбавлення волі, а з іншого - недопустити втрати людиною соціально корисних зв'язків, забезпечити можливість кращої соціальної адаптації та зниження рівня рецидиву вчинення злочинних дій. Як показує аналіз історичного досвіду застосування найжорстокіших видів покарання не впливає на зниження рівня злочинності у суспільстві. Навіть у часи, коли до злочинців застосовували смертну кару, під загрозою втрати найвищої цінності - життя, люди все одно продовжували вчиняти злочини.

У зв'язку з приведенням національного законодавства до міжнародних стандартів, перед Україною постало завдання створення такого інструменту, за допомогою якого можливо було б застосування нових підходів до виконання покарань, здійснення нагляду за правопорушниками, надання психологічної допомоги та вирішення соціально-побутових проблем. Таким інструментом і став запроваджений в Україні інститут пробації.

Одним із суттєвих кроків реформування кримінальної політики держави стала ратифікація Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, якою передбачено діалог і співробітництво з питань внутрішніх реформ, серед яких стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод, а також реформування судової системи та правоохоронних органів [3].

Однак, не дивлячись на те, що в Україні спостерігається позитивна динаміка застосування покарань, альтернативних позбавленню волі, ще актуальними, на даний час, залишаються питання дослідження функціонування сучасної європейської моделі пробації, реформування національного інституту пробації задля забезпечення балансу між потребами суспільної безпеки та протидії злочинності, запобігання скоєнню повторних злочинів шляхом ефективної реабілітації правопорушників. В результаті окупації Криму та частини Донбасу, досі залишаються неврегульованим на законодавчому рівні питання визначення та закріплення правового статусу осіб, які утримуються чи утримувалися в місцях позбавлення волі на тимчасово окупованих територіях.

Ступінь наукової розробленості. Вагомий внесок у дослідження сутності поняття «пробація», закономірності розвитку та окремі аспекти досліджуваного питання розглядалися у працях таких вчених, як В. В. Василевич, О. В. Ткачова, О. В. Беца, І. Г. Богатирьов, Д. В. Ягунов, А. П. Гель, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, О. Г. Фролова, О. Г. Колб, О. В. Лисодєд, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников, І. С. Яковець та інших.

Метою дослідження є визначення та дослідження правових проблем функціонування інституту пробації в Україні; визначення та аналіз можливостей імплементації норм міжнародного права з питань функціонування інституту пробації до законодавства України та надання пропозиції щодо удосконалення вітчизняного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Батьківщину такого явища як пробація літературні джерела визначають по-різному. В окремих джерелах можна простежити пробацію починаючи з англійського середньовічного кримінального права. Так, суворі види покарання були накладені як на дорослих, так і на дітей за злочини, які не завжди

носили тяжкий характер. Такі види покарань, як таврування, каліцтво і страти були звичайним явищем. Наприклад, за часів короля Генріха VIII смертю каралося не менше 200 злочинців, багато з яких були незначними. Ця різкість, в кінцевому підсумку, призвела до невдоволення англійського суспільства, яке було стурбовано розвитком системи правосуддя. Повільно, але рішуче, з метою пом'якшення цих нелюдських покарань, були розроблені і прийняті Королівські помилування до обвинувачених. Це надало можливість суддям обирати до правопорушника більш м'яке покарання. З рештою, суди почали практику застосування «зобов'язання за хорошу поведінку» у формі тимчасового звільнення, під час якого правопорушники повинні були вжити заходи для отримання помилування або пом'якшення вироку. Таким чином, суди почали застосовувати умовні вирoki [4].

1820-го року в Англії вперше суди починають використовувати виключно формальні покарання до неповнолітніх. При цьому під таким покаранням розумілося ув'язнення неповнолітніх на один день з одночасною передачею їх на поруки батькам або роботодавцям. У свою чергу, іншими особами, які могли б брати неповнолітніх правопорушників на поруки, були релігійні організації і волонтери, які підписували про це відповідну декларацію [5, с.92].

Практику умовного покарання до правопорушників застосовували і в США, де пробацію використовували як засіб боротьби з особами, які вживають алкоголь. Крім цього, при поліцейських судах на постійну основу призначалися місіонери, що теж давало свої позитивні результати. Термін «пробація» вперше було введено в США Джоном Огастусом, ім'я якого пов'язують із зародженням американської служби пробації [6]. У США дана робота проводилася переважно з правопорушниками, які скоювали злочини під впливом алкоголю, і набула широкого успіху. Саме в США, в штаті Массачусетс, був прийнятий

перший закон про службу пробації для неповнолітніх, який в подальшому був прийнятий і в інших штатах. Ухвалення цих нормативно-правових актів суттєво вплинуло на американську систему кримінальної юстиції і зіграло важливу роль у виникненні і розвитку сучасної концепції пробації.

Діяльність щодо запобігання злочинності у Великобританії і США хоч і проводилася по окремих механізмах, але вже в перші роки мала свої позитивні результати. Офіційні документи свідчать, що в США з 1100 злочинців не виконав своїх зобов'язань перед поручителем і судом лише один правопорушник, а у Великобританії з 483 злочинців повторно постали перед судом тільки 78 осіб [6].

Важливим етапом у формуванні інституту пробації стало офіційне впровадження у судах посад офіцерів пробації, які призначалися з числа поліцейських і виконували функцію нагляду за правопорушником виключно в цивільному одязі. До цього таку роботу виконували переважно волонтери і місіонери. А великим кроком наближення до сучасної концепції пробації стало нормативно-правове закріплення агентств і інститутів даної діяльності з прийняттям таких законів, як «Про службу пробації для неповнолітніх» (США, 1878), «Про пробації злочинців, які вперше вчинили злочин» (Англія, 1886), «Про пробацію злочинців» (Англія, 1907), «Про кримінальну юстицію» (Англія, 1948), «Про кримінальну юстицію» (Англія, 1991) [7].

За довгий шлях свого становлення пробація зазнала ряд корінних змін: від первісної форми - різновиду умовного засудження, до самостійного виду покарання, сучасної альтернативи тюремного ув'язнення. Закономірно, що в процесі розвитку цієї інституції змінювалися і погляди на неї [8].

Починаючи з 1981 року, ООН та Рада Європи ухвалюють документи, спрямовані на розширення заходів, альтернативних тюремному ув'язненню. Основні з них це: Резолюція

Генеральної Асамблеї ООН №45/110 про Стандарти мінімальні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила, 1990р.), Рекомендація №R(92)16 Комітету Міністрів Ради Європи про Європейські правила стосовно альтернативних покарань і заходів. У цілому було ухвалено близько 20 резолюцій, які спрямовані на розвиток у країнах учасницях ООН або Ради Європи заходів, альтернативних тюремному ув'язненню [9, с. 153].

Останнім документом, який втілює європейські принципи пробації, стала Рекомендація № CM/(2010)1 Комітету Міністрів Ради Європи про Правила Ради Європи з пробації. Цими правилами пробація визначається, як система виконання у суспільстві покарань, призначених правопорушнику, що включає коло заходів виховного впливу, таких як нагляд, контроль та надання допомоги, що мають на меті залучення засудженого до суспільного життя та забезпечення безпеки суспільства. Правила містять 17 принципів пробації, які є обов'язковими для країн - членів Ради Європи. Метою служби пробації є скорочення рецидивної злочинності шляхом встановлення позитивних взаємин з правопорушниками для здійснення контролю (включаючи нагляд у необхідних випадках), керівництва та надання їм допомоги, а також залучення до життя у суспільстві [10].

Рухаючись шляхом реформ та продовжуючи шлях євроінтеграції, в Україні продовжує формуватися законодавча основа інституту пробації. В порівнянні з країнами англо-саксонської системи права, для України інститут пробації є відносно новим явищем. Так, створенню в Україні пробації сприяли світовий та європейський досвід і стандарти, основою яких є розвиток використання санкцій та заходів, виконання яких не пов'язане з позбавленням волі, метою яких є забезпечення принципу гуманізму як невід'ємної складової нової кримінально-виконавчої політики держави.

Шлях впровадження інституту пробації в Україні розпочався ще 16 років тому у 2002 році з доручення Кабінету Міністрів України за № 3974/84 Державному департаменту України з питань виконання покарань щодо погодження пропозицій зі створення служби пробації в Україні. Наступним кроком у 2008 році стала прийнята Концепція реформування кримінальної юстиції України, затверджена Указом Президента України № 311/2008 від 8 квітня 2008 р. У визначенні проблем, на розв'язання якої була спрямована програма, було зазначено, що на момент схвалення Концепції на обліку кримінально-виконавчої інспекції перебувало близько 150 тис. осіб, тому робота служби потребувала вдосконалення, яке повинно було здійснюватися за зразком служб пробації, які створені у багатьох європейських країнах [11]. Також, у 2008 році була схвалена Концепція реформування Державної кримінально-виконавчої служби України 401/2008, метою якої було приведення роботи Державної кримінально-виконавчої служби відповідно до міжнародних нормативно-правових актів та стандартів, серед яких реформування кримінально-виконавчої служби та організація діяльності кримінально-виконавчої інспекції, які ґрунтувалися б на засадах пробації [11]. У цьому ж році у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про пробацію» № 3412 від 26.11.2008р. [12]. Необхідність прийняття відповідного законопроекту полягала у тому, що в Україні були відсутні законодавчі умови для проведення соціальної роботи з особами, які несуть кримінальну відповідальність, а також унеможливило здійснення індивідуалізованого нагляду за ними, з метою забезпечення суспільства та попередження рецидивних злочинів. Однак, узагальнюючим висновком законопроекту був повернений суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання через ряд зауважень і пропозицій щодо його змісту.

Через 2 роки, згідно з Указом Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», були введені принципові зміни в системі пенітенціарної служби, а саме Державний департамент України з питань виконання покарань був реорганізований в Державну пенітенціарну службу України. Було зазначено, що метою реорганізації є «не просто зміна назви, а переорієнтація всієї суті діяльності кримінально-виконавчої служби з покарання злочинця на забезпечення суспільства шляхом створення умов для його виправлення та ресоціалізації» [13].

Наступного року, 24 травня 2011 року Указом Президента України була схвалена Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, а 8 листопада 2012 року – Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. Схвалена Концепція передбачала строк щодо її реалізації протягом 5 років. Було зазначено, що переважність установ виконання покарань та слідчих ізоляторів на момент схвалення концепції була однією з найгостріших проблем Державної кримінально-виконавчої служби. Вказаній проблемі сприяли чинники, серед яких: «нерозвиненість механізму застосування системи запобіжних заходів, альтернативних триманням під вартою, низький рівень роботи кримінально-виконавчої інспекції, а отже, неефективність покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, і, як наслідок, поширення практики надання судами переваги покаранням у виді позбавлення волі» [14]. Тому, як очікуваний результат - виокремлення та створення служби пробації. У 2013 році на виконання Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону «Про службу пробації» № 1197 від 04.01.2013р. В пояснювальній записці до проекту закону

було зазначено, що метою є створення в Україні системи пробації та відповідної публічної структури (служби пробації) [15], тобто створення нової державної служби для соціальної роботи з особами, що притягуються до кримінальної відповідальності, засудженими, а також для здійснення індивідуального нагляду за ними.

18 січня 2013 року у Верховній Раді України був зареєстрований ще один проект Закону "Про пробацію" під № 1197-1, в якому суб'єктом законодавчої ініціативи виступив Кабінет Міністрів України. Вказаний проект закону передбачав впровадження моделі пробації у роботу вже існуючої служби – кримінально-виконавчої інспекції, яку пропонувалося перейменувати на «орган пробації», надати їй додаткових повноважень [16].

За результатами парламентського розгляду та голосування було прийнято рішення: проект Закону № 1197 – відхилити, а проект Закону № 1197-1 - прийняти за основу з подальшим його доопрацюванням та розглядом у другому читанні. 5 лютого 2015 року на засіданні пленарної сесії Верховної Ради України за підсумками розгляду у другому читанні був прийнятий у цілому Закон України "Про пробацію".

Таким чином, на законодавчому рівні був закріплений механізм, що має на меті:

- зниження рецидиву злочинності в Україні;
- зменшення чисельності засуджених осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, що у свою чергу призведе до зменшення державних витрат на утримання слідчих ізоляторів та установ виконання покарань;
- дотримання міжнародних зобов'язань України у сфері кримінального судочинства;
- виконання покарань та надання допомоги соціально вразливим групам населення.

З моменту введення в дію Закону України «Про пробацію» розпочався наступний крок реформування системи кримінально-виконавчої служби. Замість ліквідованих 24 управлінь

ДПтС було утворено шість міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України.

Міністерство юстиції ліквідувало ДПтС як орган управління кримінально-виконавчою службою, натомість утворило у своєму складі низку самостійних структурних підрозділів, на кожний з яких були покладені власні повноваження керівництва і контролю за діяльністю органів і установ ДКВС за окремими напрямками. Це, в свою чергу з одного боку - децентралізувало систему управління, а з іншого - розбалансувало. Велика кількість створених органів, на нашу думку, може бути дестабілізуючим фактором впливу на обстановку в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017р. № 655-р, для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України з питань пробації і безпосереднього спрямування та координації діяльності уповноважених органів з питань пробації, що належить до сфери управління Міністерством юстиції, було утворено Державну установу «Центр пробації»

Формування інституту пробації в Україні має на меті створення служби пробації та приведення законодавства України, що регулює дані відносини, у відповідність до світових та європейських стандартів. Новелою в національному законодавстві стала підготовка досудової доповіді органами пробації. Так, міжнародними стандартами передбачена можливість роботи певних інституцій, що відповідають за підготовку та надання об'єктивної інформації для суду щодо обвинувачених, а також необхідність їх взаємодії із судами. Рекомендація Комітету Міністрів СМ/Rec(2010)1 державам-членам про Правила Ради Європи про пробацію носить загальний характер щодо запровадження та реалізації в національних правових системах доповідей суду, які

може готувати служба пробації. Зазначена доповідь повинна ґрунтуватися на достовірній інформації і, за можливості, підтверджуватися і оновлюватися в ході слідства і судового розгляду [10].

У даний час, вказана рекомендація імплементована у національне законодавство шляхом прийняття Закону України «Про пробацію». У 2016 році Кримінальний процесуальний кодекс України був доповнений статтею 314-1 «Складання досудової доповіді», що стало новелою у кримінальному процесуальному законодавстві України. Але сам Порядок складання досудової доповіді було затверджено наказом Міністерства юстиції України тільки в 2017 р.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про пробацію», досудова пробація - це забезпечення суду формалізованою інформацією, що характеризує обвинуваченого з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності [17].

Законом передбачено, що персонал органу пробації при підготовці досудової доповіді має право отримувати інформацію про обвинуваченого від підприємств, установ, організацій або уповноважених ними органів та від громадян. Досудова доповідь про обвинуваченого повинна містити: соціально-психологічну характеристику; оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення; висновок про можливість виправлення без обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, за ухвалою суду у підготовчому засіданні вирішується питання щодо складання досудової доповіді. У кримінальному провадженні вона не є доказом винуватості обвинуваченого у вчиненні злочину, тому може тільки враховуватись, або не враховуватись судом.

У такий спосіб бачимо, що до розгляду справи по суті завдяки досудовій доповіді, суд набуває повну характеристику обвинуваченого, що дає змогу максимально врахувати його

особисті якості та соціально-психологічну характеристику при вирішенні судом питання щодо призначення законного та справедливого покарання.

Як показують статистичні дані, з початку запровадження досудової пробації (з лютого 2017 року) судами було винесено 38,2 тис. ухвал суду, якими уповноваженим органам з питань пробації доручено скласти досудову доповідь. Із загальної кількості отриманих ухвал суду 15 % складають ухвали стосовно осіб, які обвинувачуються за вчинення злочину невеликої тяжкості, 48 % – середньої тяжкості, 34 % – тяжкого злочину, 0,63 % – особливо тяжкого злочину. Всього складено та надано до суду 34,5 тис. досудових доповідей (90 %). За досліджуваний період 25,6 тис. обвинувачених осіб реалізували своє право та взяли участь у складанні досудової доповіді. У 75% доповідей було надано висновок про можливість виправлення особи без її ізоляції від суспільства. Відповідно до наявної інформації, у 88 % випадків думка суду та органів пробації співпала. Завдяки, у тому числі й досудовим доповідям, близько 7 тис. осіб, щодо яких завершено розгляд по справі у суді, залишені у громаді під наглядом органів пробації і не відчувають на собі негативний вплив в'язниці [18].

Разом з тим, значна кількість (46 %) отриманих ухвал суду про складання досудових доповідей – це ухвали із зазначеним строком підготовки досудової доповіді менше ніж 10 діб. У зв'язку з цим, строк, у який складено досудові доповіді, значно відрізняється: до 3 днів – 3,9 %, до 5 днів – 6,6 %, до 10 днів – 32,2 %, інші – більше як 10 днів [19].

Аналізуючи досвід досудової пробації Швеції, аналогом досудової доповіді в Україні є індивідуальне розслідування. Як і в українському законодавстві, під час індивідуального розслідування інспектор пробації з'ясовує кримінальну історію клієнта, його сімейний стан та відносини у сім'ї, житлові умови, дані про роботу, фінансове положення, спосіб

проведення вільного часу, наявність залежностей, дані про фізичне та психічне здоров'я. Результат індивідуального розслідування включає в себе докладну соціально-психологічну характеристику на клієнта та рекомендації працівника пробації стосовно виду та міри покарання для підсудного. Тому середній термін проведення індивідуального розслідування, визначається судом і, як правило, складає 3 - 4 тижні [20].

Повертаючись до національного законодавства, Порядок складання досудової доповіді, затверджений Міністерством юстиції України визначає, що досудова доповідь щодо обвинуваченого повинна містити соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, оцінку ризику вчинення повторного правопорушення, а також висновок про можливість виправлення без позбавлення або обмеження волі на певний строк [21]. Для того, щоб зібрати необхідний обсяг інформації, працівники органу пробації повинні провести дослідження соціального середовища обвинуваченого, його психологічних особливостей, щоб з'ясувати обставини, які можуть створити умови для вчинення злочину, з'ясувати наявну інформацію щодо злочину, сімейний стан та родинні стосунки, інформацію щодо житлових умов, інформацію про місце роботи, фінансове становище, спосіб проведення вільного часу, наявність алкогольної або наркотичної залежності, дані про фізичне і психічне здоров'я. На підставі зібраної інформації представник органу пробації робить висновок, щодо можливості виправлення особи без позбавлення або обмеження волі протягом певного періоду, беручи до уваги доступні програми і послуги, за умови реалізації яких можливо досягти відповідної поведінки без застосування покарань, пов'язаних з ізоляцією від суспільства.

Із порівняння та аналізу міжнародного та національного правового регулювання виходить, що питання строку підготовки досудової доповіді працівниками органу пробації не

врегульовано на законодавчому рівні та вирішується виключно судом, оскільки частина 5 ст. 314 Кримінального процесуального кодексу України закріплює, що ухвалу щодо складання досудової доповіді із зазначенням строку підготовки такої доповіді постановляє суд [22]. За даними 2017 року у «47% ухвал суду, які надійшли до органів пробації, зазначений строк, відведений на складання досудових доповідей, склав менше 10 діб. Певна кількість ухвал суду надійшла до уповноважених органів з питань пробації вже після встановленого строку» [19].

Здійснений аналіз, дає змогу дійти висновку, що процедура підготовки досудової доповіді потребує більшого часу, оскільки працівники відділу пробації мають докласти багато зусиль щодо збирання і узагальнення інформації із різних джерел, задля забезпечення суду достовірною інформацією, яка в повній мірі повинна охарактеризувати особу. Виходячи з цього, пропонуємо внести зміни до ч.5 ст.314 Кримінального процесуального кодексу України із зазначенням строків складання досудової доповіді не менше 10 робочих днів.

Неефективність застосування ізоляції від суспільства з точки зору впливу на виправлення засуджених, сприяло впровадженню в Україні наглядової системи пробації. У міжнародній практиці боротьби зі злочинністю активно використовуються види покарання, альтернативні позбавленню волі з наступних причин: по-перше, покарання без ізоляції від суспільства під контролем кваліфікованого персоналу надає можливість уникнути негативних моральних, психологічних і фізичних наслідків ізоляції; по-друге, санкції, не пов'язані з ізоляцією від суспільства не потребують значних грошових витрат.

Це, в свою чергу, сприятиме зниженню навантаження на виправні установи та надасть можливість використовувати значну кількість матеріальних ресурсів на підтримку та допомогу особам, які не становлять загрози для безпеки суспільства і держави.

Тому, особлива увага приділяється саме наглядовій пробації, оскільки виправлення та ресоціалізація можливі виключно у разі повноцінного впливу на засуджених за межами виправних колоній [23, с. 74].

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про пробацію» наглядовою пробацією є здійснення наглядових та соціально-виховних заходів щодо: засуджених до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадських робіт; виправних робіт; осіб, яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт; осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням; звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів [17].

Таким чином, можна зробити висновок, що наглядова пробація - це сукупність заходів післясудової стадії, що реалізуються під наглядом та контролем представників органу пробації, метою яких є отримання позитивних змін за допомогою виховного та соціального впливу на засуджених.

Найчастіше наглядова пробація застосовується до тієї частини осіб, які перебувають на обліку уповноважених органів з питань пробації.

Так, у 2017 році на обліках уповноважених органів з питань пробації перебувало 158 085 осіб, з них (з числа осіб, до яких застосовано наглядову пробацію): 6812 осіб – засуджені до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 10903 особи – засуджені до покарання у виді громадських робіт та яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт; 1124 особи – засуджені до покарання у виді виправних робіт та

яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді виправних робіт; 95175 осіб – звільнені від відбування покарання з випробуванням; 739 особи – засуджені до обмеження волі, які направлені для відбування покарання до виправних центрів[24].

Дані станом на 01.10.2018р. свідчать, що до 56385 засуджених застосовано наглядову пробацію. Засуджені, у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю становлять 3 044 особи, засуджені у виді громадських робіт 3 162, звільнені від відбування покарання з випробуванням 49 660, засуджені у виді виправних робіт 514. [24].

Наведені статистичні дані свідчать про високий рівень застосування до засуджених таких заходів, як громадські роботи та звільнення від відбування покарання з випробуванням.

У випадку, якщо особу звільнено від відбування покарання з випробуванням, ч. 1 ст. 76 Кримінального кодексу України передбачені такі обов'язкові заходи, як періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації та повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання [25]. Разом з тим, у науковій літературі акцентують увагу, що фактично саме ці заходи і не можуть забезпечити ефективну реалізацію цілей покарання таких, як виправлення особи та спеціальна та загальна превенція [26, с. 47].

Оскільки, як показує практика, при застосуванні даного виду покарання фактично не прослідковується процес виправлення особи та не проходить оцінка ризиків вчинення особою в подальшому злочинів, то було доцільним застосувати до особи, яка звільнена від відбування покарання з випробуванням як основних обов'язків, передбачених ч.1. ст. 76 КК, так і додаткових у вигляді виконання пробаційних програм.

Відповідну норму було закріплено у ч. 3 ст. 10 Закону України «Про пробацію», де зазначено, що орган пробації під час наглядової пробації реалізовує пробаційні програми стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням [17]. Самі Положення щодо застосування пробаційних програм набрали чинності з 1 січня 2018 року та є відносно новим інструментом.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017р. № 24 затверджено, що під пробаційними програмами слід розуміти застосування комплексу заходів, які мають на меті виправлення соціальної поведінки або її окремих проявів, формування змін особистості, що є соціально сприятливими та які можливо об'єктивно перевірити [27].

В рамках проєкту «Європейське правосуддя – Україні», що реалізується за підтримки Європейського союзу, була проведена оцінка проблем, що спонукають осіб до вчинення повторного злочину. Серед них у відсотковому співвідношенні було виокремлено 60 % осіб, яких займають проблеми з роботою, 33 % осіб, у яких спостерігаються проблеми з матеріальним становищем, 26 % осіб, зловживаючих алкоголем, 25 % осіб у яких наявні проблеми з контролем поведінки та мислення, 25 % осіб, у яких спостерігається неготовність до змін у своєму способі життя, світогляді та 24 % осіб, у яких є напружені стосунки з суспільством [28].

Активний процес розробки пробаційних програм розпочався з червня 2017 року. З урахуванням результатів оцінки ризиків вчинення повторних кримінальних правопорушень, експертною комісією було розроблено три проєкти пробаційних програм для повнолітніх та неповнолітніх суб'єктів пробації, а саме: «Попередження вживання психоактивних речовин», «Подолання агресивної поведінки», «Зміна прокримінального мислення»[24].

На офіційному сайті Пробації України, зазначено, що «питання підготовки кураторів

з реалізації пробаційних програм визнано пріоритетним у розбудові системі пробації України. У липні 2018 року 575 судів вже проінформовано про затверджені пробаційні програми та наявність підготовлених фахівців для реалізації заходів, передбачених пробаційними програмами» [24].

Разом з тим, на нашу думку, відсутність статистичної інформації щодо практичного впровадження пробаційних програм ускладнює оцінку ефективності вказаного інструменту.

Одним із складових елементів національної системи кримінальної юстиції є пенітенціарна пробація. У ч.1ст.11 Закону України «Про пробацію» закріплено, що пенітенціарною пробацією є підготовка осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання [17].

За даними Міністерства юстиції України, протягом першої половини 2018 року з установ виконання покарань звільнилося 7624 засуджених (за весь минулий рік – 17681 особа), у тому числі було звільнено умовно-достроково 2705 осіб (минулого року – 6314 особи) із загального числа у 7317 осіб, які формально підпадали під умовно-дострокове звільнення (за минулий рік - 16522 особи) [29].

У Мінімальних стандартних правилах поводження з в'язнями зазначено, що перед завершенням терміну покарання бажано вжити заходи до поступового повернення в'язнів до життя в суспільстві [30].

У ч. 2 ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України ресоціалізація визначається, як «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві» [31].

У сучасній науковій літературі існують різні точки зору вчених з приводу визначення

поняття ресоціалізації. Так, на думку Писарева В.Б. ресоціалізація - це комплексна проблема, «яка включає в себе адаптацію засудженого в умовах виконання покарань з метою його виправлення та перевиховання, підготовку засудженого до звільнення та соціальну адаптацію до умов життя на волі» [32].

Цікавою є думка О.М. Жук, яка вважає, що «під ресоціалізацією необхідно розуміти процес відновлення особи, яка вчинила злочин і засуджена до покарання, як соціалізованого члена суспільства, що здійснюється на основі застосування до неї комплексу правових, організаційних, психолого-педагогічних, виховних та інших заходів впливу на різних етапах кримінальної відповідальності з метою недопущення здійснення повторних протиправних діянь та повернення її до самостійного загальноприйнятого соціального життя в суспільстві» [33, с.260].

Таким чином, можна зробити висновок, що ресоціалізація є складною соціально-правовою категорією, яка охоплює різні сторони оновлення соціальних зв'язків, як під час відбування покарання, так і після звільнення з місць обмеження чи позбавлення волі.

На жаль, не для всіх процес повернення до життя є простим, і стає ще складнішим у випадку, якщо людина була неодноразово засуджена і провела не один рік у місцях позбавлення волі. Відомо, що ізоляція від суспільства, особливо протягом тривалого періоду часу, призводить до втрати суспільно корисних зв'язків і позбавляє людину можливості самостійно вирішувати життєві проблемні питання. Після відбування покарання у місцях позбавлення волі, особа стикається з рядом проблем, серед яких труднощі у працевлаштуванні, відсутність житла та сім'ї, розпад соціально корисних зв'язків, упереджене ставлення з боку оточуючих та інше.

Погоджуючись з думкою І.М.Микитась, що саме «пенітенціарна пробація може стати шансом для підвищення ефективності сис-

теми соціальної адаптації засуджених, які звільняються, завдяки взаємодії органів пробації й установ виконання покарань, волонтерів, батьків або їхніх законних представників, органів праці та соціального захисту населення, центрів зайнятості для надання особам, які можуть бути звільнені від відбування покарання та відбули покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні» [34], вважаємо, що на даний час особливо актуальним залишається розвиток державних механізмів ресоціалізації таких засуджених, який забезпечить особистісний розвиток та формування поведінки, яка необхідна для подальшої соціальної інтеграції.

З цього приводу доцільним було б запозичити досвід Фінляндії, де існує Асоціація у справах пробації (випробування) і подальшого нагляду для допомоги у вирішенні соціальних проблем умовно звільнених і звільнених в'язнів. Діяльність організації перебуває під контролем і керівництвом Міністерства юстиції. Мета діяльності організації полягає в різносторонній допомозі (психологічна підтримка, юридичні консультації, рішення проблем з житлом, працевлаштування) особам, звільненим або умовно звільненим. Особлива увага приділяється розвитку особистої відповідальності ув'язнених, передусім навичок самообслуговування, встановлення контактів, звички дотримуватися зобов'язань, навчання веденню рахунків і грошових розрахунків.

У Данії та Нідерландах поширений досвід самообслуговування ув'язнених, об'єднаних у групи по 10-12 осіб (приготування їжі, прання, прибирання приміщення тощо). Самообслуговування розглядається як основа розвитку особистої відповідальності за власне життя та збереження/формування соціально корисних навичок [35].

Наказом Міністерства юстиції України № 408/31860 від 5 травня 2018 року був затверджений Порядок взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з пи-

тань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, в якому закрілена модель сприяння у здійсненні заходів соціального патронажу та наданні соціальних й інших послуг засудженим, їх переадресації до спеціалізованих суб'єктів надання допомоги та здійснення контролю за станом отримання послуги [36].

Разом з тим, державною установою «Центр пробації» за підтримки Міністерства юстиції України та Адміністрації ДКВС України було прийнято рішення реалізувати у двох областях України пілотні проекти пенітенціарної пробації, метою яких є розробка інструментів оцінки ризиків і потреб засуджених перед їх звільненням з установ виконання покарань; створення планів реалізації заходів пенітенціарної пробації, впровадження яких стане запорукою успішної соціальної адаптації засуджених, створення умов для ефективної підготовки до звільнення, формування особистісних якостей засуджених, зміцненню та відновленню їх соціально корисних зв'язків [37].

Вбачаємо, що тільки при продовженні тісної співпраці між усіма учасниками сектору кримінальної юстиції, державними органами, недержавними організаціями та волонтерами, можливо забезпечити соціальну адаптацію осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

Унаслідок окупації частини території України в нашій країні виникло нове соціальне явище – внутрішньо переміщені особи – люди, які внаслідок збройного конфлікту вимушені були залишити свої домівки та їхати налагоджувати своє життя в інших регіонах країни. Серед основних труднощів, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, насамперед є відсутність засобів для існування, документів що посвідчують особу, житлові проблеми, неможливість працевлаштуватися тощо. Водночас зазначається, що внутрішньо

переміщені особи є дуже неоднорідною соціальною групою, яка, в свою чергу, складається з підгруп, для яких вищезгадані проблеми є надзвичайно актуальними внаслідок додаткових характеристик їхнього соціального статусу. До однієї з таких підгруп належать особи, що звільнилися з місць позбавлення волі на тимчасово непідконтрольній українській владі території [38].

Згідно з інформацією, оприлюдненою на сайті Державної кримінально-виконавчої служби України у грудні 2014 р, у зв'язку з військовою агресією проти України у її східних регіонах частина установ виконання покарань залишились на території, що тимчасово непідконтрольна державній владі, а саме: 14 установ в Донецькій області, у яких утримувалось 9,7 тис. осіб; 14 установ в Луганській області, у яких утримувалось 6,5 тис. осіб. Разом це складає 16,2 тис. осіб [39]. Якщо персонал Державної пенітенціарної служби в Донецькій та Луганській областях у 2014 році був переміщений до Маріуполя та Старобільська відповідно, то більшість осіб, які були позбавлені волі, залишилися на окупованій території.

За результатами дослідження стану забезпечення основоположних прав та свобод осіб, що відбувають, або відбували покарання на тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей в рамках пілотного проекту Ради Європи зазначається, що особлива вразливість цієї підгрупи зумовлена низкою факторів, серед яких, відзначають: значні труднощі з поновленням документів, що посвідчують особу, адже поширеними є випадки втрати паспортів цих осіб на стадії досудового розслідування, чи під час перебування їх у слідчих ізоляторах та місцях позбавлення волі внаслідок постійного переміщення з одного пенітенціарного заклад в інший; фактичну неможливість легально працевлаштуватися після звільнення у зв'язку із загальним негативним ставленням у суспільстві до ра-

ніше судимих осіб; відсутністю особистих речей та майна, що залишилися на непідконтрольній території [38].

На жаль, дана категорія осіб стикається з наступними проблемами, які залишаються невирішеними і по цей час, а саме: відсутність закріплення на законодавчому рівні питання зарахування строку відбування покарання; відсутність чіткого механізму відновлення документів задля можливості повернення на підконтрольну територію України; відсутність чіткої позиції відносно подальшої долі осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, які залишилися на непідконтрольній території та ін.

Наразі, в законодавстві України відсутні нормативно-правові акти, які визначають правовий статус осіб, звільнених з пенітенціарних закладів з непідконтрольній українській владі території Донецької та Луганської областей. Довгий період часу починаючи з 2014 року це питання залишалося поза увагою законодавця. 5 липня 2018 р. у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 8560 «Про врегулювання правового статусу осіб, стосовно яких порушено законодавство України про кримінальну відповідальність, кримінальне процесуальне, кримінально-виконавче законодавство України внаслідок збройної агресії, збройного конфлікту, тимчасової окупації території України».

Вважаємо, що зволікаючи з прийняттям закону, який врегулював би становище даної соціальної групи, держава наражає на небезпеку осіб, які залишаючись на непідконтрольній українській владі території, позбавлені підтримки та гарантій з боку держави, у тому числі й соціальної адаптації після звільнення.

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що інститут пробації в Україні є відносно новим інструментом. Формування інституту пробації в Україні є важливим кроком на шляху євроінтеграції та побудови громадянського суспільства, в якому заходи криміна-

льно-виконавчої політики базуються на принципі гуманізму та визнають життя людини, її честь та гідність найвищою соціальною цінністю.

З прийняттям Закону України «Про пробацію» у 2015 році держава зробила крок до нової системи заходів виправлення та ресоціалізації осіб. Новелою законодавства стало запровадження одного із видів пробації - складання досудової доповіді.

У ст. 4 Закону України «Про пробацію» закріплено, що «метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчинення ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності». У даній нормі велика увага приділяється питанню відповідальності засуджених і жодним чином не згадується про надання допомоги у залученні їх до життя у суспільстві, після відбуття покарання. З цього приводу було б доцільно статтю 4 Закону України «Про пробацію» викласти у наступній редакції: «Метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчинення ними повторних кримінальних правопорушень, наданні допомоги у залученні їх до життя у суспільстві та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності».

Законодавчі акти, які закріплюють правові основи організації та діяльності інституту пробації мають деякі неузгодженості. Тому, вбачаємо необхідним вжити заходів щодо

приведення у відповідність із Законом України «Про пробацію» законодавчих актів України, а саме Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу» із заміною «кримінально-виконавчої інспекції» на «орган пробації».

У зв'язку з неврегульованістю становища осіб, що звільнилися з місць позбавлення волі на тимчасово невідконтрольній українській владі території вбачаємо за необхідне прийняття закону, в якому будуть закріплені питання зарахування строку відбування покарання; механізму процесу відновлення документів задля можливості повернення на підконтрольну територію України; чіткої позиції відносно подальшої долі осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, які залишилися на невідконтрольній території та ін.

Результативність реформи кримінально-виконавчого законодавства в частині запровадження інституту пробації криється не в постійних змінах у законодавстві, а в налагодженні цілісного системного процесу тісної співпраці між усіма учасниками сектору кримінальної юстиції, державними органами, недержавними організаціями та волонтерами, можливості забезпечити соціальну адаптацію осіб, звільнених із місць позбавлення волі.

Таким чином, підсумовуючи проведений аналіз, можемо дійти висновку, що пробація в Україні є відносно новим інститутом у порівнянні з досвідом впровадження даної інституції іншими країнами. Період впровадження даного інструменту в систему кримінальної юстиції України ще до кінця не завершений і продовжує відбуватися. Приведення до відповідності національної системи пробації до міжнародних моделей вказаного інституту, безумовно, призведе до позитивних змін.

2. Основи професійної діяльності персоналу органу пробації: Навчальний посібник для персоналу органу пробації / авт. кол.; за ред. Джеймса Седхема, Майкла Октігана. – К., 2017. – 242 с.

3. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Євро-

Література:

1. Конституція України [Текст]: прийнята на п'ятій сесії ВРУ 28 червня 1996 року// Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - Ст.141.

пейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

4. History of probation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://probation.smcgov.org/history-probation>

5. Коренюк А. Становление и развитие пробации как системы средств предупреждения преступности несовершеннолетних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2017/12-2/12-2.pdf>

6. Ягунов Д.В. Служба пробации: концепція, принципи діяльності, організаційна структура: конспект лекцій / Д.В. Ягунов. – О. : ОРІДУ, 2006. – 74 с.

7. Коренюк А.А. Становлення та розвиток пробации як системи запобігання злочинності неповнолітніх [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5792>

8. Іваньков І.В. Служба пробации: міжнародна практика та національний підхід/ І.В. Іваньков // Теоретичні та практичні аспекти стану дотримання прав уразливих категорій засуджених: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 19-20 квітня 2016) / Тогоченський О.М. Олійник О.І. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016 – С.28

9. Ягунов Д. В. Що стоїть на заваді створення служби пробации в Україні / Д. В. Ягунов // Актуальні проблеми європейської інтеграції: збірник наукових праць з питань європейської інтеграції та права / за ред. Д. В. Ягунова. – Випуск шостий. – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 146-173.

10. Рекомендація СМ/Рес (2010)1 Комітету міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробации [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prison/Rec\(2010\)1%20Ukrainian.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prison/Rec(2010)1%20Ukrainian.pdf)

11. Огляд концептуального нормативно-правового підґрунтя для впровадження служби пробации в Україні / Пробация в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://probation.at.ua/index/concept/0-20>

12. Проект Закону про пробацию від 26.11.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3412&s

13. Формування повноцінної системи підготовки пенітенціарного персоналу – головна умова практичних змін у Державній пенітенціарній службі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/40797>

14. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631/2012>

15. Проект Закону про службу пробации № 1197 від 04.01.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45301

16. Проект Закону про пробацию №1197-1 від 18.01.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45499

17. «Про пробацию»: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2015. –№ 13, ст.93

18. Офіційний сайт Пробации України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.probation.gov.ua/?page_id=133

19. Денис Чернишов: результати запровадження досудової доповіді в системі пробации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/denis-chernishov-rezultati-zaprovadjennya-dosudovoi-dopovidi-v-sistemi-probatsii>

20. Досвід міжнародної діяльності: офіційний сайт Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/826548>

21. Про затвердження Порядку складення досудової доповіді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17>

22. Кримінальний процесуальний кодекс // Відомості Верховної Ради України. – 2013. –№ 9-10, № 11-12, № 13, ст.88

23. Кишеня В. С. Наглядова пробация у Сполучених Штатах Америки. Перспективи застосування іноземного досвіду в Україні / В. С. Кишеня // Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України : матеріали круглого столу студентів, аспірантів, молодих вчених (4 квіт. 2017 р., м. Харків) : в 2 т. – Харків, 2017. – Т. 1. – С. 72–74

24. Наглядова пробация : офіційний сайт Пробации України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.probation.gov.ua/?page_id=131

25. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. –2001.– № 25-26, ст.131

26. Гуторова Н. О. Пеналізація злочинів у сфері господарської діяльності: пошук оптимальної моделі / Н. О. Гуторова // Право і суспільство. – 2016. – Вип. 4. – С. 45-51.

27. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм №24 від 18.01.2017 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2017-%D0%BF>

28. Підтримка ЄС реформи сектору юстиції та правосуддя в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravojustice.eu/results>

29. Кримінально-виконавча система України у липні 2018 р. Статистичний огляд / Тюремний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrprison.org.ua/statistics/1533198157>

30. Міжнародний документ Мінімальні стандарти правила поводження з в'язнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212

31. Кримінально-виконавчий кодекс України № 1129-IV від 11.07.2003 / Відомості Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>

32. Писарев В.Б. Особливості ресоціалізації осіб після відбуття покарання у вигляді позбавлення волі // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К., 2009. – 7 с.

33. Жук О. М. Ресоціалізація та реабілітація як юридичні категорії кримінально-виконавчого права [Електронний ресурс] / Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 65. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. – 408 с. – Режим доступу: <http://idpnan.org.ua/files/derjava-i-pravo.-yuridichni-i-politichni-nauki.-vipusk-65-2014.pdf>

34. Микитась І. М. Роль уповноваженого органу з питань пробації у підготовці засуджених до звільнення / І. М. Микитась // Теоретичні та практичні аспекти інституту пробації в Україні: матеріали міжнародного круглого столу (22 червня 2018 року). – Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. – С. 84-85.

35. [World Prison Brief // World Prison Brief data: <http://www.prisonstudies.org/world-prison-brief>

36. Наказ Міністерства юстиції України Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк № 408/31860 від 05.04.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18>

37. У Львівській та Полтавській областях реалізують пілотний проект пенітенціарної пробації / Офіційний сайт Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/u-lvivskiy-ta-poltavskiy-oblastyah-realizuyut-pilotniy-proekt-penitentsiarnoi-probatsii>

38. Звіт за результатами пілотного дослідження стану забезпечення основоположних прав та свобод осіб, що відбувають, або відбували покарання на тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/report-on-custody-and-release-of-idps-/16807841c3>

39. Щодо діяльності органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів у Донецькій та Луганській областях / Офіційний сайт Державної кримінально-виконавчої служби України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/public/article/757958>

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy [Tekst]: pryiniata na piatii sesii VRU 28 chervnia 1996 roku // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). - 1996. - № 30. - St.141.

2. Osnovy profesiinoi diialnosti personalu orhanu probatsii: Navchalnyi posibnyk dlia personalu orhanu probatsii / avt. kol.; za red. Dzheimsa Sedkhema, Maikla Oktihana. – К., 2017. – 242 с.

3. Uhoda pro Asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

4. History of probation [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://probation.smc.gov.org/history-probation>

5. Koreniuk A. Stanovlenye y razvytye probatsyy kak systemy sredstv preduprezhdeniya prestupnosti nesovershennoletnykh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.legeasviata.in.ua/archive/2017/12-2/12-2.pdf>

6. Iahunov D.V. Sluzhba probatsii: kontsepsiia, pryntsypy diialnosti, orhanizatsiina struktura: konspekt lektsii / D.V. Yahunov. – O. : ORIDU, 2006. – 74 s.

7. Koreniuk A.A. Stanovlennia ta rozvytok probatsii yak systemy zapobihannia zlochynnosti nepovnolitnykh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:

<http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5792>

8. Ivankov I.V. Sluzhba probatsii: mizhnarodna praktyka ta natsionalnyi pidkhid/ I.V. Ivankov // Teoretychni ta praktychni aspekty stanu dotrymanna prav urazlyvykh katehorii zasudzenykh: materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii (Kyiv, 19-20 kvitnia 2016) / Tohochenskyi O.M. Oliinyk O.I. – K.: PALYVODA A.V., 2016 – S.28

9. Iahunov D. V. Shcho stoit na zavadi stvorennia sluzhby probatsii v Ukraini / D. V. Yahunov // Aktualni problemy yevropeiskoi intehratsii: zbirnyk naukovykh prats z pytan yevropeiskoi intehratsii ta prava / za red. D. V. Yahunova. – Vypusk shostyi. – Odesa: Feniks, 2011. – S. 146-173.

10. Rekomendatsiia CM/Rec (2010)1 Komitetu ministriv derzhavam-chlenam pro Pravyla Rady Yevropy pro probatsii [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu:[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(2010\)1%20Ukrainian.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(2010)1%20Ukrainian.pdf)

11. Ohliad kontseptualnoho normatyvno-pravovoho pidgruntia dlia vprovadzhennia sluzhby probatsii v Ukraini / Probatsiia v Ukraini [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://probation.at.ua/index/concept/0-20>

12. Proekt Zakonu pro probatsiiu vid 26.11.2008 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3412&s

13. Formuvannia povnotsinnoi systemy pidhotovky penitentsiarnoho personalu – holovna umova praktychnykh zmin u Derzhavnii penitentsiarnii sluzhbi Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://old.minjust.gov.ua/40797>

14. Pro Kontseptsiiu derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631/2012>

15. Proekt Zakonu pro sluzhbu probatsii № 1197 vid 04.01.2013 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45301

16. Proekt Zakonu pro probatsiiu №1197-1 vid 18.01.2013 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45499

17. «Pro probatsiiu»: Zakon Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady. – 2015. –№ 13, st.93 18. Ofitsiinyi sait Probatsii Ukrainy: ofitsiinyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.probation.gov.ua/?page_id=133

19. Denys Chernyshov: rezultaty zaprovadzhennia dosudovoi dopovidi v systemi probatsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:

<https://minjust.gov.ua/news/ministry/denis-chernyshov-rezultati-zaprovadzhennia-dosudovoi-dopovidi-v-sistemi-probatsii>

20. Dosvid mizhnarodnoi diialnosti: ofitsiinyi sait Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/public/article/826548>

21. Pro zatverdzhennia Poriadku skladennia dosudovoi dopovidi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17>

22. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2013. –№ 9-10, № 11-12, № 13, st.88

23. Kyshenia V. S. Nahliadova probatsiia u Spoluchenykh Shtatakh Ameryky. Perspektyvy zastosuvannia inozemnoho dosvidu v Ukraini / V. S. Kyshenia // Perspektyvy reformuvannia kryminalno-vykonavchoi systemy Ukrainy : materialy kruhloho stolu studentiv, aspirantiv, molodykh vchenykh (4 kvit. 2017 r., m. Kharkiv) : v 2 t. – Kharkiv, 2017. – T. 1. – S. 72–74

24. Nahliadova probatsiia : ofitsiinyi sait Probatsii Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.probation.gov.ua/?page_id=131

25. Kryminalnyi kodeks Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. –2001.– № 25-26, st.131

26. Hutorova N. O. Penalizatsiia zlochyniv u sferi hospodarskoi diialnosti: poshuk optimalnoi modeli / N. O. Hutorova // Pravo i suspilstvo. – 2016. – Vyp. 4. – S. 45-51.

27. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia ta realizatsii probatsiinykh prohram №24 vid 18.01.2017 // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2017-%D0%BF>

28. Pidtrymka YeS reformy sektoru yustytzii ta pravosuddia v Ukraini [Elektronnyi resurs]. –Rezhym dostupu: <https://www.pravojustice.eu/results>

29. Kryminalno-vykonavcha systema Ukrainy u lypni 2018 r. Statystychnyi ohliad / Tiuremnyi portal [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukrprison.org.ua/statistics/1533198157>

30. Mizhnarodnyi dokument Minimalni standartni pravyla povodzhennia z viazniamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212

31. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy № 1129-IV vid 11.07.2003 / Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy // [Elektronnyi resurs]. –Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>

32. Pysariev V.B. Osoblyvosti resotsializatsii osib pislia vidbuttia pokarannia u vyhliadi pozbavlennia voli //Problemy penitentsiarnoi teorii i praktyky. – K., 2009. – 7 s.

33. Zhuk O. M. Resotsializatsiia ta reabilitatsiia yak yurydychni katehoriï kryminalno-vykonavchoho prava [Elektronnyi resurs] /Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Yurydychni i politychni nauky. Vypusk 65. – K.: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2014. – 408 s. – Rezhym dostupu: <http://idpnan.org.ua/files/derjava-i-pravo.-yuridichni-i-politichni-nauki.-vipusk-65-2014.pdf>

34. Mykytas I. M. Rol upovnovazhenoho orhanu z pytan probatsii u pidhotovtsi zasudzhennykh do zvlennia / I. M. Mykytas // Teoretychni ta praktychni aspekty instytutu probatsii v Ukraini: materialy mizhnarodnoho kruhloho stolu (22 chervnia 2018 roku). – Kyiv: Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy, 2018. – S. 84-85.

35. [World Prison Brief // World Prison Brief data: <http://www.prisonstudies.org/world-prison-brief>

36. Nakaz Ministerstva yustytii Ukrainy Pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii ustanov vykonannia pokaran, upovnovazhenykh orhaniv z pytan probatsii ta subiektiv sotsialnoho patronazhu pid chas pidhotovky do zvlennia osib, yaki vidbuvaiut pokarannia u vydi obmezhenia voli abo pozbavlenia voli na pevnyi strok № 408/31860 vid 05.04.2018 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18>

37. U Lvivskii ta Poltavskii oblastiakh realizuiut pilotnyi projekt penitentsiarnoi probatsii / Ofitsiinyi sait Ministerstva yustytii Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/u-lvivskiy-ta-poltavskiy-oblastyah-realizuyut-pilotniy-proekt-penitentsiarnoi-probatsii>

38. Zvit za rezultatomy pilotnoho doslidzhennia stanu zabezpechennia osnovopolozhnykh prav ta svobod osib, shcho vidbuvaiut, abo vidbuvaly pokarannia na tymchasovo okupovanii terytorii Donetskoï ta Luhanskoï oblasti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://rm.coe.int/report-on-custody-and-release-of-idps-16807841c3>

39. Shchodo diialnosti orhaniv i ustanov vykonannia pokaran ta slidchykh izoliatoriv u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh / Ofitsiinyi sait Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/public/article/757958>

Ивчук Ю.Ю., Никитина О.В., Ивчук К.И.
История развития и современные тенденции работы института пробации в Украине. - Статья.

В связи с приведения национального законодательства с международными стандартами перед Украиной стояла задача создать такой инструмент, с помощью которого можно было бы применить новые подходы к осуществлению надзора за правонарушителями, оказания психологической поддержки и решения социально-бытовых проблем. Такой инструмент был введен в Украине, Институтом пробации. Сегодня пробация является важнейшим элементом систем уголовного правосудия в европейских странах, что, в свою очередь, положительно способствует общественной безопасности и справедливому правосудию.

Статья посвящена истории и современным тенденциям функционирования пробационного института. В статье анализируется международно-правовой опыт стажировки таких стран, как США, Великобритания, Швеция, Дания, Нидерланды; особенности национальной модели пробации и предложения по совершенствованию внутреннего законодательства; возможность имплементации норм международного права о функционировании пробационного института с законодательством Украины. Авторы анализируют различные точки зрения ученых по определению ресоциализации.

Рассмотрим некоторые аспекты использования пробации в ситуациях вооруженного конфликта, в частности, указано, что лица, освобожденные из мест лишения свободы для временно национальной украинской власти на территории, сталкиваются со следующими проблемами: отсутствие консолидации на законодательном уровне вопрос о допуске срока наказания; отсутствие четкого механизма восстановления документов о возможности возвращения на подконтрольную территорию Украины; отсутствие четкой позиции относительно будущей судьбы лиц, осужденных к пожизненному лишению свободы, оставшиеся на национальных территориях и нерешенных и нынешних вещей.

Ключевые слова: испытательный срок, досудебный срок, наглядный испытания, тюремный испытания, ресоциализация.

Ivchuk Yu.Yu., Nikitina O.V., Ivchuk K.I.
Development history and current trends of the probation institute in Ukraine. – Article.

In connection with bringing national legislation up to international standards, before Ukraine faced the task of creating such a tool, with which it is possible would be to apply new approaches to the enforcement of supervision of offenders, providing psychological support and decision socially-household problems. Such tool was introduced in Ukraine, the Institute of probation. Today, probation

is an essential element of criminal justice systems in European countries, which in turn positively contributes to the public safety and the fair administration of justice.

The article is devoted to the history and modern tendencies of functioning of the probation Institute. The article analyzes the international legal experience of the probation of such countries as USA, UK, Sweden, Denmark, the Netherlands; the peculiarities of the national model of probation and the proposal on improving domestic legislation; the possibility of implementation of the norms of international law on the functioning of the probation Institute to the legislation of Ukraine. The authors analyze various points of view of scientists regarding the definition of resocialization.

Consider some aspects of the use of probation in situations of armed conflict, in particular, stated that the persons who released from places of deprivation of liberty for temporarily national Ukrainian power of the territory are faced with the following problems: the lack of consolidation at the legislative level the question of the admission of term of punishment; lack of clear mechanism for the recovery of documents for the possibility of returning to controlled the territory of Ukraine; the lack of a clear position regarding the

future fate of persons sentenced to life imprisonment, which remained on national areas and things that are unresolved and present.

Key words: probation, pre-trial probation, supervisory probation, prison probation, re-socialization.

Авторська довідка:

Івчук Юлія Юріївна – докторка юридичних наук, професорка кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Нікітіна Ольга Володимирівна – студентка I курсу освітнього ступеня магістр денного відділення, групи ПР-192дм, юридичного факультету Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Івчук Катерина Іванівна – студентка 4 курсу денного відділення, 13 групи Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Стаття надійшла до редакції 12 грудня 2019р.